

ԿՐՕՆՐ ԸՄԵՐԻԿԸՅԻ ՄԻՇՅԵԼ ՆԸՀԸՆԳՆԵՐՈՒՄ

(Ջեմս Բրայս) .

ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԱԶԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱԶԳԵՅՈՒԹԻՒՆԸ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻՈՅ
ԿԵԱՆՔԻ ՎՐԱՅ .

(Շարունակութիւն եւ վերջ) .

Միացեալ Նահանգներում իւրաքանչիւր ոք վարուում է միւսներին հետ որպէս հաւասար մարդկանց հետ անբռնադատ պարզութեամբ, որը գոյութիւն ունենալ չի կարող այն երկիրներում, ուր իրար վրայ նայում են կամ բարձրից և կամ ծառայամտութեամբ։ Միացեալ Նահանգներում հասարակ կոչման տէր մարդիկ երբէք ստրկահոգութիւն չեն արտայայտում։ Եթէ երբեմն երևան է դալիս փոքրինչ կոպտութիւն, որով կարծես ուզում են ասած լինել, թէ «մենք էլ ձեզանից ոչնչով վատ չենք», այդ դիժը յատուկ է համարեա բացառապէս մի միայն նոր դաղթականներին, որոնք դեռ հաւատարութեան միաբը չեն իւրացրել։ Բարձրաստիճան մարդկանց մէջ այդ դիժող ձևն ու եղանակը չի նկատուում. չկայ վարմունքի մէջ այն սառն քաղաքավարութիւնը, որը կարելի էր սեփական արժանապատւութիւնը չքստորացնելու յայտարար ընդունել։ Այդ կարգի մարդիք՝ եթէ իրենք չեն ստորացրել իրենց անձնական արժանապատւութիւնը, երբէք կարիք չունին այն պաշտպանելու։ Թէև ձեր կոչկաւարն ու բանւորը ձեզ վերաբերւում է իբրև հաւասարի, բայց այդ հանգամանքը նրան չի արգելում այն յարգանքը ցոյց տալու ձեզ, որը տալիս է ձեր հասարակական դիրքը, ձեր կրթութիւնը և ձեր ծագումը։

Վարուեցողութեան այդ անբռնադատութիւնը չափազանց մեծացնում է հասարակական կեանքի հաճելիութիւնը։ Նա ընդարձակում է բարեկամական կապակցութեանց շրջանակը, վանելով այն հանդիսաւորութիւնը կամ

ձեականութիւնը, որոնցով Եւրոպայի զանազան դասակարգերի պատկանող մարդիկ սովորութիւն ունին դորձնականից զատ, ամեն բանի մասին մտքերի փոխանակութիւն ունենալ։ Նա բարձրացնում է ստորին դասակարգերը՝ առանց բարձր դասակարգի մարդկանց ստորացնելու, նոյն իսկ բարձր դասակարգերն էլ հասարակներէից պակաս չի լաւացնում, որովհետեւ նա խլացնում ու ոչնչացնում է այն ծածուկ մեծամտութիւնը, որն այնքան փչացնում է Եւրոպայի հարուստների և իշխանների ձեւերը։ Նա կանանց ազատում է այն խորթ և ճնշուած դրութիւնից, որի մէջ նրանք ընկնում են Եւրոպայի մեծատուն կանանց պահանջների շնորհիւ։ Նա ընդարձակում է այր մարդկանց համակրանաց շրջանակը և նրանց հնարաւորութիւն է տալիս աւելի մօտից ծանօթանալու հասարակական միւս դասակարգերին պատկանող անձանց զգացմունքների և հայեացքների հետ։ Նա ամբողջ ազգի մէջ մեծացնում է համերաշխութեան գիտակցութիւնը, ոչնչացնում է փոխադարձ նախանձի և թշնամութեան առիթները, որոնք առաջ են բերում ներքին կռիւներ՝ մինչև որ կըլուեն անցեալ դարերից ժառանգած ընկերվարական պահանջները յեղափոխութեան դադափարի ազդեցութեան շնորհիւ։ Ամերիկայի բնիկներից ես երբէք չեմ լսել ցուցումներ այն անշահաւէտ կողմերի մասին, որոնք կարողանային հակալէիւ լինել թուածս շահաւէտ հանգամանքների։

Բացի ընկերվարական անհաւասարութիւնից, կան հակառակութեան և ուրիշ պատճառներ, որոնց բացակայութիւնը Ամերիկայում իսկոյն աչքի է ընկնում եւրոպացուն։ Այստեղ չկան վէճեր եկեղեցիների և կրօնական ազանդների մէջ։ Յուդան չի նեղում Եփրեմին, և Եփրեմը չի նախանձում Յուդային։ Այստեղ չկայ տիրող եկեղեցի, որը իւր տիրոջոսների բարձունքներից, արքունական թոշակառու, զայրացկոտ հայեացքներ ձգէր այլափառների վրայ և մատնանիշ լինէր նրանց վրայ, որպէս խոչնդոտների, որոնք արգելք են հանդիսանում նրան կատարելու իւր պարտականութիւնը։ Այստեղ չկան այ-

լափառներ, որոնք հարկադրուած պէտք է հետեւէին կասկածոտ և արթուն աչքով, կամ ժողովրդին քարոզէին վերջ դնելու նրան: Այստեղ ոչ ոքի աչքի չէ ընկնում խաղաղութեան կրօնի տեսական և գործնական մասերի հակասութիւնը, եկեղեցու ամբիօնից քարոզած ընկերաբութիւն և կղերական կատաղի հակառակութիւնները: Այնտեղ քրիստոնեաների և ոչ քրիստոնեաների մէջ չկայ այն ատելութիւնը, որը ֆրանսիայում մտցնում է բաժանումն թէ ընտանեկան և թէ հասարակական կեանքում: Այնտեղ զանազան ազանդների մրցութիւնը արտայայտւում է ամենաանմեղ ձևով—նոր եկեղեցիներ կառուցանելու գործում և քարոզչական գործունէութեան օգտին դրամ ժողովելու մէջ, մինչդեռ բողոքական բոլոր ազանդները և նրանցից չորս ամենատարածուածներն էլ բարեգործութեան մէջ միշտ օգնում են իրար: Կաթոլիկների և բողոքականների մէջ չկայ ուժեղ թշնամութիւն, մարդասիրական ձեռնարկութեանց միջոցին նրանք երբեմն օգնում են իրար: Այնտեղ սկեպտիկները հասարակութիւնից վռնտուած չեն համարւում, իսկ քրիստոնէական էութեան մասին վէճերը տեղի ունին աւելի վայելուչ եղանակով: Ուրիշ ոչ մի երկրում ֆրիդրիկոս Մեծի օրէնքը «իւրաքանչիւրը կարող է փրկուիլ իւր ուզած ձևով» այնպիսի ամբողջութեամբ չի գործադրւում, ինչպէս Ամերիկայում: Կրօնական այդ խաղաղասիրութիւնն ու ազատութիւնը զարմանալի հանդստացուցիչ տալաւորութիւն է թողնում իւր ընտանեկան կրօնական վէճերից ձանձրացած եւրոպացու վրայ և մեծ չափով նպաստում են հասարակ ժողովրդի առօրեայ կեանքի հաճելիութեան:

ԱՄԵՐԻԿԱԿԱՆ ՀՈԳԵՒՈՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ՆՐԱ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՀԵՏ ՈՒՆԵՑԱԾ ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆԸ:

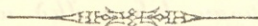
Այն դերը, որը կատարում է ամերիկական հոգևորականութիւնը ընտրութիւնների ժամանակ, կարող է շատ

քննորոշ ապացոյց լինել ամերիկացւոց հասարակական բար-
 քերի: 1820 ից—1856 թուականների շրջանում հոգեո-
 րականութիւնն առ հասարակ աշխատում էր իրեն չեղօք
 պահել ընտրական գործերին միջամտելուց, ոչ թէ միայն
 նրա համար, որ որ և է թեկնածուի կողմն անցնելով, նա
 կարող էր դժգոհութիւն յարուցանել իրեն ծխականներից
 մի քանիսի մէջ, այլ և նրա համար, որ հասարակական կար-
 ծիքը գատապարտում էր հոգեւորականների այդ տեսակ
 որ և է մասնակցութիւնը և քաղաքականութեան խառ-
 նուիլը գտնում էր հոգեւոր կոչման անհամապատասխան:
 Բայց ստրկութեան դէմ մղած կռիւը, որը միուեց բա-
 րոյական նպատակով, հետզհետէ սկսաւ հոգեւորականներին
 էլ քաշել քաղաքական ասպարէզ: Երբ որ վերջացաւ
 ներքին կռիւը, հոգեւորականութիւնը նորից աշխատեց
 միանգամայն չեղօք դիրք բռնել քաղաքական գործերի
 վերաբերութեամբ: Բայց մտքերի այն յուզումը ժամա-
 նակ, որը սովորաբար առաջ է գալիս հասարակապետու-
 թեան նախադահի ընտրութիւնից առաջ, նրանց հար-
 կադրում է մի կողմ թողնել ընդունուած կանոնները:
 Այդ պատճառով երբեմն պատահում է, որ այս կամ այն
 թեկնածուի ընտրութիւնը, որը շօշափում է հասարակու-
 թեան բարոյական շահերը, բաւարար չարժանիք է հա-
 մարում հոգեւորականութեան միջամտութեան համար:
 1884 թուի ընտրական պայքարի ժամանակ հոգեւորական-
 ներն յաճախ իրենց վրայ նշանաւոր դեր էին վերցնում:
 Ամիսների ընթացքում լրագիրները լեցուն էին հոգեո-
 րականների կարծիքներով: Եթէ հոգեւորականի քարոզը
 կարող էր որ և է ազդեցութիւն ունենալ ընտրութեան
 ելքի վրայ, իսկոյն լրագիրները հաղորդում էին նրա բո-
 վանդակութիւնը հասարակութեան: Լոյս էին տեսնում
 լրագրական նկատողութիւններ, որոնց մէջ ասւում էր,
 որ այս ինչ պատուրի օրինակին հետեւելով՝ ձայն է տալու
 նաև նրա ծխականների երեք քառորդ մասը. իսկ ընդհա-
 կառակն՝ այն պատուրը, որը գնաց միտտինգի, պաշտ-
 պանեց և ձայն տուեց հակառակ կուսակցութեան թեկ-

նաժուհին, առաջ բերեց իւր ծխականների գլխահանութիւնը։ Ներկայումս քիչ է պատահում, որ հոգեւորականները բարձրանան ճառախօսների ամբիոնը։ Սակայն վախճանուած Հէնրի Ուորդ Բիչեր պատօրը ընտրութեանց նախապատրաստութիւնների ժամանակ արտասանած ճառով այն կուսակցութեան թեկնածուի գէտ, որին ինքը պատկանում էր ամբողջ կեանքի ընթացքում, շատ մեծ տպաւորութիւն թողեց ¹⁾։ Նոյն թեկնածուի ընտրութեան նախապատրաստութեան միջոցին պատահեց հետեւեալ գէպը. — ամեն դաւանութեանց պատկանող 1018 հոգեւորականները (հրէից բաբունու հետ) հաւաքուեցին Նիւ-Իօրկի հիւրանոցներից մինը յիշեալ թեկնածուին հանգիպելու և յայտնեցին իրեն, որ կը պաշտպանեն նրան բարոյական պատճառներով։

Ահա այսպէս է հոգեւորականութիւնը Ամերիկայի Միացեալ Նահանգներում, այդքան նախանձելի կացութիւն ունի քրիստոնէական կրօնը իւր բոլոր բաժանումներով այդ ազատ երկրում և եռանդով շարունակելով Աւետարանի սիրոյ և խաղաղութեան քարոզը, երբէք ոչ ոքի կողմից հալածանքի և կասկածի չի ենթարկուում։

Ե. Տ. Վ. Մ.

1) Բիչերի քաղաքական հայեացքներն այդ վտիմոթութիւնը հասարակական կարծիքով այնպիսի նշանաւոր ազդեցութիւն ունեցաւ, որ ծխականներից մի քանիսը հարկադրուեցին հրապարակաւ յայտարարել, որ իրենք պատօրին չեն հնազանդւում։